

ART TERAPIYA ASOSIDA NUTQ NUQSONIGA EGA BO'LGAN BOLALAR MAYDA QO'L MOTORIKASINI RIVOJLANTIRISH

Kayumova Dilnoza Fathulla qizi

A.I.Gersin nomidagi RDPU Toshkent filali o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'z nutqida nuqsoni bor bolalarda art-terapiya orqali yordam berish borasida soz boradi.*

Kalit so'zlar: *Nutq terapiyasi, Art-terapiya, izoterapiya, maqsad, vazifa, individual, guruhli.*

Nutq terapiyasi ishining tamoyillari - bu nutq terapevtining va nutqning buzilishlarini tuzatish jarayonida bolalarning faoliyatini belgilaydigan umumiy boshlang'ich nuqtalar. Logopedik ta'sir - bu tuzatuvchi ta'lim va tarbiya vazifalari amalga oshiriladigan pedagogik jarayon.

Tuzatish mashg'ulotlarini tashkil etish jarayonida umumiy didaktik printsiplarga katta ahamiyat beriladi: mashg'ulotning tarbiyaviy xususiyati, ilmiy mohiyati, sistematikligi va izchilligi, kirish imkoniyati, ko'rinuvchanligi, ongi va faoliyati, kuchi, individual yondashuvi, Nutq terapiyasi shuningdek, maxsus printsiplarga asoslanadi: etiopatogenetik (nutqning buzilishi etiologiyasi va mexanizmlarini hisobga olgan holda), izchillik va nutqning buzilishi, murakkabligi, differentsial yondashuvi, bosqichma-bosqichligi, rivojlanishi, ontogenetik xususiyatlarini hisobga olgan holda, shaxsiy xususiyatlarini hisobga olgan holda, faoliyat yondashuvi, vaqtinchalik echimdan foydalanish, nutq qobiliyatlarini shakllantirish. tabiiy nutq aloqasi sharoitida.

Nutqning buzilishlarini bartaraf etishda ularning paydo bo'lishini belgilaydigan etiologik omillarning umumiylikini hisobga olish kerak. Bu tashqi, ichki, biologik va ijtimoiy-psixologik omillar. Shunday qilib, dislaliya bilan noto'g'ri luqma tovushlarni artikulyatsiyasini buzishga, artikulyatsion vosita mahoratining rivojlanmaganligiga sabab bo'ladi. Bunday holda, okklyuziyani normallashtirish uchun nutq terapiyasi ortodontik aralashuv bilan birlashtiriladi.

Dislaliyaga, boshqalarning bolaning nutqiga etarlicha e'tibor bermasligi, ya'ni ijtimoiy omil ham sabab bo'lishi mumkin. Bunday holda, logopedik ish bolaning ijtimoiy muhit bilan nutq aloqalarini normallashtirishga, nutq motorikasini rivojlantirishga, fonemik in'ikosga qaratilgan. Etiologik omillarning xususiyatiga qarab, duduqlanishni yo'q qilish bo'yicha ish turli yo'llar bilan tuzilgan.

Funksional xarakterga ega bo'lgan holda, asosiy e'tibor duduqlarning nutq aloqasini normallashtirish, ijtimoiy muhitga ta'siri va psixogen alomatlarini yo'q qilishga qaratiladi. Organik tabiat bilan ta'sir vosita alomatlarini normallashtirishga ko'proq yo'naltiriladi. Bir qator holatlarda nutq terapiyasi turli xil tibbiy aralashuvlar (dori-darmon, psixoterapevtik va boshqalar) bilan birlashtiriladi.

Bola nutqini shakllanishida art-terapiya muhim o'rin tutadi. "Art terapiya" (art-terapiya) atamasi birinchi bo'lib 1938 yilda Adrian Xill tomonidan sanatoriylarda sil kasalligi bilan og'rigan bemorlarning badiiy mashg'ulotlarini tasvirlashda ishlatilgan. Keyin bu atama terapevtik san'atning barcha turlariga qo'llanila boshlandi.

Kasbiy faoliyatning maxsus turi sifatida artoterapiya Ikkinchi Jahon Urushidan keyin Buyuk Britaniyada psixoterapiya bilan bog'liq holda rivojlana boshladi. Ijodkorlikda qasddan o'zini oshkor qilish bilan terapiya Z.Freydning psixoanalizidan, C. Jungning analitik psixologiyasidan Moreno psixodramasidan va amerikalik o'qituvchi M. Naumburgning grafik ifodasi bilan terapevtik yordamning dinamik nazariyasidan kelib chiqdi.

Art texnologiyalarning maqsadi- bo'lajak defektologlar, alohida yordamga muhtoj bolalarni art terapiya yordamida ularning hissiy-irodaviy sohasini, bilish jarayonlarini, umumiy va mayda motorikasini rivojlantirishdan iborat.

Art terapiyaning vazifalari:

-Mavjud artterapiya usullarini moslashtirish va ulardan alohida yordamga muhtoj bolalar va ularning ota-onalari bilan psixo-korreksion ishlari tizimida foydalanish.

-Turli yoshdagi va shaxsiy rivojlanishning turli xil buzilishlari bo'lgan alohida yordamga muhtoj bolalar bilan psixo-korreksion ishlarda artterapiyadan foydalanishning xususiyatlarini ochib berish va samaradorligini aniqlash.

- Alohida yordamga muhtoj bolalardagi turli xil kasalliklarni tuzatishni ta'minlaydigan art-terapiya texnologiyalari va tuzatish dasturlarini ishlab chiqish.

- Alohida yordamga muhtoj bolalardagi o'zini-o'zi nazorat qilishga o'rgatish, iqtidorini namoyon qilishga yordam berish va o'z-o'ziga bo'lgan bahoni ko'tarishga o'rgatishdan iboratdir.

Art terapiya texnikasi juda keng va turli xil muammolarda qo'llaniladi. Ba'zan hatto aql-idrok kuchini, o'ziga ishonch hissini singdirish uchun hatto mutlaqo sog'lom bolani ham mashg'ulotlarga olib kelishadi.

Gacha bo'lgan bolalar uchun artterapiyaning asosiy vazifalari maktab yoshi tegishli bo'lishi mumkin:

- Nutqni va bilish faoliyatini rivojlantirish. Bu yangi narsa bilan tanishish paytida sodir bo'ladi. Shunday qilib, chaqaloq birinchi marta rangli qumni ko'rib, uning nima uchun ranglanganligini bilishni xohlaydi (axir u faqat sariq rangga o'rganib qolgan), yangi raqs harakatini ko'rib, uni takrorlamoqchi va h.k.

- O'ziga bo'lgan ishonchni rivojlantirish. Birinchi darslarda har bir bola muvaffaqiyatga erisha olmasligi mumkin, ammo o'qituvchilarning sa'y-harakatlari tufayli har safar u avvalgi darsga qaraganda yangi va ko'proq narsani qilishga muvaffaq bo'ladi. Natijada, bola o'z harakatlariga bo'lgan ishonchni rivojlantiradi, agar u harakat qilsa, mumkin degan fikrni rivojlantiradi.

Individual art-terapiya. Bunda defektolog-logoped alohida yordamga muhtoj bolalar, nutqida nuqsoni bor bolalar bilan yakka tartibda mashg'ulot olib boradi.

Bunda aniq bitta mavzuda rasm chizishni topshiriq sifatida beradi. Defektolog-logoped nutqida nuqsoni bo'lgan yoki alohida yordamga muhtoj bolalar bilan uzog'i 45 minut yoki 2 soat davomida ishlashi zarur. Bunda vaqtni tanlashda, albatta, bolaning yoshi, individual xususiyatlari inobatga olinadi.

Guruhli art-terapiya Guruhli art-terapiya holatida butun psixoterapevtik guruh ya'ni mashg'ulotda ishtirok etuvchi bolalar yollanadi. Bolalar soni 8-10 nafardan oshmasligi lozim. Terapiya jarayoni ikki shaklda tashkil etilishi mumkin:

- tarkibi doimiy bo'lgan yopiq guruh;
- yangi odamlar ishtirok etishi mumkin bo'lgan ochiq guruh.

Bitta mashg'ulotning davomiyligiga kelsak, an'anaviy ravishda u 1,5 dan 3 soatgacha o'zgarib turadi. Bunda ham bolaning yoshi, individual xususiyatlari inobatga olinadi. Guruh mashg'ulotlari har bir ishtirokchining o'ziga xos muhitda cho'mishiga hissa qo'shadi, u erda hamma bir-biriga ehtiyotkorlik va ehtirom bilan munosabatda bo'ladi, o'z his-tuyg'ularini xotirjam va erkin ifoda etishi va ularni muhokama qilishi mumkin.

Mashg'ulot ishtirokchilari badiiy asarlarni individual, juft-juft yoki guruhli bo'lib yaratishi mumkin. Odatda, topshiriqlarni bajarishdan oldin ham, keyin ham ishtirokchilar kelajakdagi ishlarni birgalikda muhokama qilishadi. U malakali mutaxassis tomonidan nazorat qilinadi. Shu bilan birga, uning nazorati va ishdagi ishtiroki minimallashtiriladi.

Ko'pincha, u shunchaki mashg'ulotlarni tashkil qiladi, ularni o'tkazish joyi va vaqtini belgilaydi, ishtirokchilarni qoidalar bilan tanishtiradi.

Art-terapiyadan foydalanish ijtimoiy moslashuvning eng samarali usuli hisoblanadi. Uning maktabgacha ta'lim sohasiga kiritilishi bolalarga jamiyat hayotida to'liq ishtirok etish, tafakkur ijodi va shaxsning yaxlitligini rivojlantirishga imkon beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. М.В. Киселева (2006) Арт-терапия в работе с детьми: руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов, работающих с детьми. Санкт-Петербург.

2. I.Q. Sayfullayeva. (2020) Eshitishda nuqsoni bor 1-2 sinf o'quvchilarining arifmetik amallarni bajarishga o'rgatishning samarali usullari. TDPU Ilmiy axborotlari 3-son. 88-92 b

3. I.Q.Sayfullayeva(2020) Eshitishda nuqsoni bo'lgan boshlang'ich sinf o'quvchilariga matematikani o'rgatishda axborot kommunikatsiya texnologiyalarining o'rni. Maktab va hayot.-26 b.